

Міністерство освіти і науки України
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Рада молодих вчених

Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених

до 95-річчя Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

**СУЧАСНА НАУКА:
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали Всеукраїнської Internet-конференції
(14-18 травня 2018 р.)

Мелітополь, 2018 р.

УДК 378.4:001.89(477.64 – 21) МДПУ
ББК 74.58 (4.УКР- 4. ЗАП. – 2 МЕЛ)
3 41

Рекомендовано до друку Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 15 від 25 червня 2018 р.)

РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧА РАДА

Голова – Москальова Л. Ю., доктор педагогічних наук, професор
Заступники голови – Прокоф'єва О. О., кандидат психологічних наук,
доцент
Чорна В. В., кандидат педагогічних наук

Члени редакційно-видавничої ради:

- Антоненко О.М.** – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри інструментального виконавства та музичного мистецтва естради Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь
- Барбашова І.А.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Бердянського державного педагогічного університету, м. Бердянськ.
- Гурова Т. Ю.** – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри англійської філології та методики викладання англійської мови Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь
- Жуков О.В.** – доктор біологічних наук, професор кафедри зоології та екології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
- Йоркіна Н. В.** – кандидат біологічних наук, асистент кафедри екології та зоології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь
- Колоніна Л. Г.** – магістр мистецтвознавства кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь
- Курносова К. В.** – магістр педагогічної освіти, викладач-стажист кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та дошкільної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь
- Луньов В.Є.** – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної і медичної психології Національного медичного університету імені О. О. Богомольца, м. Київ.
- Морозова І. Б.** – доктор філологічних наук, професор кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова, м. Одеса.
- Мартинюк А.К.** – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання ДВНЗ Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, м. Переяслав-Хмельницький.
- Ніколаєвич О. В.** – магістр економічних наук, асистент кафедри економіки Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь
- Сапун Т. О.** – магістр географічних наук, викладач-стажист кафедри фізичної географії і геології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь
- Царькова О. В.** – доктор психологічних наук, доцент кафедри психології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь

<i>Попельнюх О. І.</i> Андрагогіка як педагогічна наука в системі гуманітарної освіти: сучасний стан і перспективи.....	185
<i>Пороник В. А., Кучина К. О.</i> Особливості емоційних реакцій молодших школярів.....	188
<i>Пюрко В. Є., Мальцева І. А.</i> Захисно-адаптаційні реакції галофільних рослин Північно-західного Приазов'я.....	192
<i>Самойлова М. М.</i> Еколого-соціальні проблеми Бердянського регіону.....	196
<i>Сапун Т. О., Шелудько О. М.</i> Загальна характеристика покладів лікувальних грязей озера Велике міста Бердянськ.....	201
<i>Сердюк К. В., Курносова К. В.</i> Вплив гри на виховання дітей старшого дошкільного віку.....	206
<i>Степанькова С., Курносова К. В.</i> Всесторонній розвиток дітей старшого дошкільного віку в сюжетно рольових іграх.....	210
<i>Смірнов Б. І.</i> Особливості формування самооцінки підлітків.....	214
<i>Стечкевич О. О., Стечкевич Л. К.</i> Інтернет-сервіси як компонент підвищення кваліфікації педагогів.....	218
<i>Сухарєва Є. М., Аносова Д. І.</i> Психологічні детермінанти стресостійкості особистості майбутнього вчителя.....	222
<i>Тиха М.А.</i> Дидактична гра як одна з форм формування особистості.....	229
<i>Фантаз А. М., Прокоф'єва О. О.</i> Формування психологічних меж в онтогенезі.....	233
<i>Харо З. М.</i> Проблема важковиховуваності дітей у сучасному суспільстві.....	239
<i>Хима Х. М.</i> Формування читацької компетенції молодших школярів у просторі сім'ї.....	243
<i>Хрущ Ю. М., Балабатько Н. В., Овчинникова М. С.</i> Інноваційні тенденції розвитку туризму для людей з інвалідністю.....	247
<i>Чиркова А. С.</i> Казкотерапія як засіб психокорекції.....	252

свою поведінку, внаслідок чого виховується воля, дисциплінованість, чесність, правдивість, уміння діяти спільно, приходити один одному на допомогу, радіти власним успіхам і успіхам товаришів. (Рухливі ігри зміцнюють здоров'я, розвивають дитину фізично. Вони містять у собі широкі виховні можливості – прагнення до перемоги виховує згуртованість, дисциплінує учнів, привчає їх підпорядковувати особисті прагнення колективу.

Література

1. Денис С. А. Дидактичні ігри // Початкова школа. 2004. № 8. С. 48–52.
2. Саюк В. Ігрові методи та їх дидактичне значення // Рідна школа. 2001. № 4. С. 18–20.
3. Рудакова Т. І. Роль гри у навчанні і вихованні молодших школярів // Початкова школа. 1997. № 6. С. 39–45.

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕЖ В ОНТОГЕНЕЗИ

Фантаз А.М., студентка 2 курсу кафедри психології

Прокоф'єва О.О., к.психол.н., доцент кафедри психології

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького,

м. Мелітополь, Україна

Поняття психологічних меж одним з перших почав використовувати психоаналітик П. Федерн, маючи на увазі відмінність між усвідомлюваними і без свідомими процесами. Пізніше в різних аспектах стали використовувати цей термін Е. Хартманн, і М. Польстера, Н. Браун, акцентуючи межі між суб'єктом і навколишнім середовищем.[10, с. 54] Очевидно, що саме межі визначають стійкість і аутентичність особистості – адже якщо Я розмито, то людині важче стати автором свого життя, складніше протистояти провокаціям і викликам ззовні. Образно кажучи, щоб добре виростити сад, потрібно оточити його надійним, але

екологічним парканом, який при необхідності можна розібрати, перенести або перебудувати, однак вирішувати це буде сам садівник. Для чого ж психологічні границі потрібні людині? Подібно державним границям, перш за все – щоб захищати, однак захист в людському бутті набуває метафоричне, символічне значення. На межах народжується переживання власної особистості; вони показували суб'єкту, де він закінчується і починається хтось інший, тобто орієнтують зростаючу людину в світі інших людей, соціалізують її. Завдяки межах виникає розпізнавання різних типів вторгнення зі сторони інших або, навпаки, в особистий простір інших, створюючи правила рівноправної взаємодії. Вони допомагають дитині бути вибіркоким, відсіваючи впливу, які вони вважають небезпечними або руйнівними для себе. Межі визначають також особисту ідентичність дитини або дорослого, «прив'язуючи» її до певної статі, віку, місця, пізніше – професії, соціальної групи. Усвідомлення меж дозволяє людині чітко відповісти на найважливіший для кожного питання: хто Я? Залежно від того, яку відповідь вона собі дає, вибираються і способи самоствердження, конструктивні або деструктивні. У період вікових і особистісних криз межі змінюють своє становище, і людина починає відчувати труднощі в пошуку об'єктів, які раніше давали їй почуття самоідентифікації. Межі визначають також міру стабільності-мінливості, яка дозволяє людині продовжувати відчувати себе самою собою, не руйнуючись в умовах рушійного середовища. Нарешті, межі дозволяють дитині або дорослому виділити і уточнити міру своєї особистої відповідальності. Границі – одночасно феномен суб'єктності та міжособистісного взаємозв'язку, тому що вони потрібні не тільки для захисту їхнього власника, а також і для встановлення поважних стосунків з іншими людьми.

Таким чином, очевидно, що зберігання границь – важлива умова успішної адаптації, збереження особистого і соціального благополуччя [10, с. 123].

Наразі існує порівняно небагато робіт, присвячених характеристикам психологічних меж. Так, Н. Браун виділила чотири типи психологічних меж: м'які

[soft], пружні [spongy], ригідні [rigid], нарешті, ідеальні гнучкі [flexible] межі. Якість меж визначається, на її думку, рівнем контролю над ними, внутрішнім або зовнішнім рішенням щодо правил, стійкістю до емоційного зараження, маніпуляції, експлуатації. С.К.Нартова-Бочавер в дослідженнях психологічної суверенності зосереджується на єдиному властивості психологічних меж – їх міцності, міру якої вона оцінює за шкалою суверенності-депривованості. [7, с. 88]

Проблема формування і розвитку психологічних меж особистості – це проблема самовизначення і співвіднесеності «світу Я» зі світом «не – Я». Межа з одного боку виступає як захист психіки від руйнівних зовнішніх впливів, а з іншого – пропускає усі необхідні для нас енергії. У перші місяці життя немовля ще не усвідомлює наявності зовнішнього світу та інших людей навколо себе, не диференціює «Я» і «не-Я», хоча і життєво потребує іншого, який виступає скоріше не конкретною людиною, а тим, хто годує. Зрозуміло, мати не може на першу вимогу задовольняти всі бажання немовляти, і при найкращому догляді неминучі обмеження. Вони і є джерелом диференціації. При відсутності матері дитина відчуває стан незадоволеності і завдяки цьому починає розрізняти, виділяти її. Коли у дитини з'являється можливість рухатися, вона робить спроби відділятися від матері. Вона вчиться «мати власне життя», незважаючи на те, що вона ще така крихітна. Тілесні рухи є величезною допомогою в цьому процесі. Зокрема, у віковій психології отримані дані про те, що розвиток рухів у дитинстві є одним з факторів формування «образу Я» [3, с. 123-124]. Коли дитина отримує здатність рухатися, вона може все далі і далі йти від матері, у неї з'являється можливість самостійно досліджувати нове. Вперше окремість викликана не матір'ю, а самою дитиною. Психологічна межа не співпадає з межею фізичного тіла. Вона формується у процесі усвідомлення людиною свого простору і його відстоювання, подолання симбіотичних відносин. Таке подолання означає набуття права на самовизначення, свободу, але разом із тим і відповідальність за себе. Межі мають бути досить гнучкими, що забезпечує психологічну рівновагу особистості в різноманітних

умовах. Психологічно здорова, зріла особистість володіє одночасно стійкими і динамічними межами Я, здатна гнучко будувати відносини з іншими і володіти якістю автономності. Побудова меж власного Я починається з самого народження і відбувається інтенсивно в ранньому дитинстві. Серед функцій межі: самовираження себе у світі, стримування «контейнерування» внутрішньої енергії. Саме до принципу «контейнерування» слід звернутися з тим, щоб глибше зрозуміти природу психологічної межі та Я особистості, що дає змогу, на наш погляд, значно розширити можливості їх застосування для розуміння способів підвищення адаптаційних ресурсів особистості. У психоаналітичній традиції термін «контейнерування» пов'язаний з іменем В. Біона [2, с. 56-57]. «Контейнерування» як здатність витримувати різні види психічної енергії, такі як емоції, напруження, інстинктивні імпульси тощо. У деяких клієнтів є потреба зміцнювати свою здатність «контейнерувати» у зв'язку із викривленням ранніх відносин мати-дитина, але є й інше походження даної проблеми – шокова психічна травма, або посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Коли людина потрапляє в ситуацію загрози для свого життя (навіть, якщо лише вона її такою сприймає). У таких ситуаціях вивільняються інстинктивні енергії – лють, злість і інші. Навіть при найкращому внутрішньому «контейнері», отриманому у спадок від люблячих батьків, людина може не витримати інтенсивність психічної енергії такого високого рівня. В.Біон виділив три типи зв'язку між матір'ю та дитиною:

1. Ригідний зв'язок. «Контейнер» реагує на вторгнення, стаючи ригідним і відмовляючись відповідати на те, що ввійшло в нього, в результаті його зміст втрачає свою форму і смисл. Наприклад, якщо мати реагувала на всі емоційні прояви дитини із відчуття обов'язку, а дитині насправді було потрібно, щоб мати відчула занепокоєння і деякою мірою сама відчула стурбованість.

2. Крихкий зв'язок. Цей тип протилежний першому. Тут, те, що надходить зовні володіє такою силою, що переповнює контейнер, і він зривається, або ж тією чи іншою мірою втрачає власну форму і функцію. Материнська психіка може

розпадатися на частини, що може призводити до паніки чи нервового зриву.

3. Гнучкий зв'язок. За такого зв'язку те, що входить в контейнер впливає на нього. Трансформується зміст, який надходить для «контейнерування». Мати має відчувати жах, але все ж таки зберігати урівноважений стан, і тоді процес взаємної адаптації не переривається [2, с. 36-37].

Тобто принцип «контейнерування» характеризує такий тип стосунків за якого відбувається перетворення негативного досвіду та прийняття його у результаті переробки у більш прийнятній формі. В основі таких стосунків лежить здатність до толерантності та переробки негативного досвіду і віднаходження нових смислових та життєстійких складових. У зв'язку з цим слід згадати ще й інші функції психологічної межі: не впускання, проникність, вбирання, віддача, стримування, спокійно-нейтральна [3, с. 50]. Ці функції діють і у випадку їх співвіднесення із характером функціонування психологічних меж особистості та образу Я, коли ми розглядаємо їх у контексті адаптивних процесів [4, с. 67].

Можемо зробити висновок, що психологічні межі розвиваються в проміжку онтогенезу від раннього до молодшого шкільного віку в напрямку розширення репертуарів захисту, підвищення усвідомленості, посилення гендерно зумовленої структури меж Я. Розвиток психологічних меж володіє гендерно-специфічними траєкторіями. Таким чином, зрозуміло, що онтогенетичний процес розвитку дитини як суб'єкта включає в себе два напрямки: відособлення від соціуму як становлення індивідуальності та включення в нього, як формування соціальності. Межі також є надійним індикатором рівня психологічного та соціального благополуччя дитини.

На наш погляд, цих характеристик недостатньо для опису феноменології меж у дитячому віці. Необхідність нового погляду на психічні межі диктує досліджуваний вік, в якому здається більш доцільним говорити про процесуальні сторони, про сам механізм ставлення стійких, гнучких, стабільних меж.

Література:

1. Адлер Х. НПЛ: современные психотехнологии. – СПб: Питер, 2000. – 124 с.
2. Бион У. Внимание / У.Р. Бион. – СПб.: Эвропейский институт психоанализа, 2010.- 192 с. на руський – источник указивается на языке оригинала
3. Бион У. Внимание и интерпретация / У.Р. Бион. – СПб.: Восточно-Европейский Институт Психоанализа, 2010. – 192 с.
4. Брантбьерг М.Х. Заботясь о других – заботясь о себе / М.Х. Брантбьерг // Телесная психотерапия. Бодинамика. – М. : АСТ М, 2011. – С. 298-314.
5. Винникотт Д. Игра и реальность / Д. Винникотт. – М. : Институт общегуманитарных исследований, 2002. – 290 с.
6. Григор'єва О.В. Психологічні межі особистості та метод оцінки їх сформованості / О. Григор'єва, А.В. Драпака // Наука і освіта. – 2013. – № 1-2. – С. 8-13.
7. Грись А. Образ Я та психологічні межі особистості у контексті адаптивних процесів [Електронний ресурс] / А. Грись. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua>
8. Грись А.М. Теорія і практика підготовки психологів до роботи з соціально дезадаптованими неповнолітніми: монографія / А.М. Грись. – К. : Геопринт, 2013. – 280 с.
9. Джемс У. Психология: пер. с англ. / У. Джемс. – М. : Педагогика, 2008. – 368 с.
10. Зинченко В.П. Методологические вопросы психологии / В.П. Зинченко, С.Д. Смирнов. – М.: МГУ, 2009. – 165 с.